

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Jonstoni Historia Naturalis

Ioann. Jonstoni|| Historiae Natvralis|| De|| Piscibvs|| Et Cetis|| Libri V||

Jonston, Jan

Heilbrunna, MDCCLXVII.

VD18 90529014

Titvlvs III. De Aliqvot Aliis, Et Inter Hos Monstrosis Pescibvs.

urn:nbn:de:gbv:45:1-11089

Pinnarum prope caudam longitududo septem digitorum, latitudo quatuor. *Capitis* longitudo decem, latitudo septem digitorum, crassities sesquipedis. *Caudae* longitudo quatuor pedum et trium digitorum: crassities sesquipedis. *Caudae* latitudo quatuor pedum et trium digitorum: crassities in exortu quinque digitorum, quae sensim gracilescit. Paulo post exortum caudae superius parvam pinnam curtam habet, paulo plus digito longam, et mox post eam duos hamulos sibi invicem super erectos, piscatoriis hamulis similes et incurvatos, longitudine trium digitorum. Caro boni est saporis, sufficiens quadraginta hominibus saturandis.

TAB.
XXXIX.

Tiburoni species minor. Belgis een Crupshape, a figura. Convenit cum majore, excepto capite, quod triangulare habet, seu prout cor vulgo pingitur. *Oculi* parvi ad latera ipsius capitis. *Os* parvum, triangulare longe infra positum, triplici ordine dentium minorum, unde ita nocere non potest, os quippe habens angustum. Caro melius sapit, quam majoris.

Iperuquiba, et *Piraquiba*. Lusitanis *Piexe pogador* et *Piexe piolho*, nostratibus *Dupger*, quia Tiburoni adhaeret fugens. Octodecim digitos longus, fere teres, quatuor digitos crassius, ubi crassissimus, in postica parte attenuatur. *Os* habet triangulare, cujus pars superior brevior inferiori, etiam linguam. *Caput* superius ad dorsum usque duos digitos longum, circiter planum et figuratum, ut palatum alicujus piscis striis transversis, hac parte Tiburoni firmiter adhaeret in ventre, et capto illo simul capitur. *Oculi* parvi, flavi, pupilla nigra, semicirculo flavo. *Dentes* nulli, sed eorum loco multae minutissimae prominentiae. Post branchias utrobique pinnam obtinet triangulatam, duos et semis digitos longam, subter in ventre duas junctas: a medietate corporis tam superius, quam inferius, etiam pinna extenditur angusta usque ad caudam, quae pinna constat sesquidigitum longa. *Cute* tegitur per totum corpus cinerei coloris.

TAB.
XXXIX.

TITVLVS III.

DE ALIQVOT ALIIS, ET INTER HOS MONSTROSIS PISCIBVS.

CAPVT I.

De pisce ἀνδρωπόμορφος et Remoranti.

TAB. XL. I.
Kircher. Ar-
tis Magnet.
l. 3. par. 1. 6.
p. 675.

Piscem ἀνδρωπόμορφον, ita describit Kircherus. Capitur certis anni temporibus in mari Orientali Indiae ad insulas Vissajas, quas insulas Pictorum vocant, sub Hispanorum dominio, piscis quidam ἀνδρωπόμορφος, id est, humana prorsus figura, quam ideo Peche muger vocant, ab indigenis Duyon. Caput habet rotundum, nulla colli intercapedine trunco compactum. Extremae aurium fibrae, quae et auriculae nominantur, ex cartilaginea carne eleganter vestita, quarum interior pars amplissimis formata anfractibus, veram hominis refert aurem; Oculos suis ornatos palpebris, situmque et colore non piscis sed hominis judicares; naso nonnihil aberrat: ma-

lam inter utramque non usqueaque eminet, sed levi tramite bipartitur; sub eo vero labra magnitudine specieque nostris simillima. Dentium non quales insunt piscium generi ferratili, sed plenorum et candidissimorum continua series. Pectus alba cute contextum, hinc atque hinc paulo latius quam pro corpore in mammas extuberans; neque eas ut foeminis pendiculas, sed qualis virginibus globosas, plenas lactis candidissimi. Brachia non longa sed lata ad natandum apta, nullis tamen ipsa cubitis, ulnis, manibus, articuliue distincta. In administris soboli propagandae membris, in utroque sexu nulla ab humanis distinctio: posthaec in piscem cauda desinit. Haecenus

Dd

inge-

ingeniosissimus Kircherus. Ossa hujus piscis insignem vim sanguinem sistendi et attrahendi habent: visa, ita sanguinem currentem stringere, quasi vena ligaretur. Efficaciora tamen foeminarum, et ex his quae maculis ad nigrorem accedentibus distinguuntur. Alius quidam dicit, carnem carni hominis applicatam, ita omnes spiritus ad se attrahere, ut hominem veluti stupidum reddat. De *Remoranti pisce* apud Hugonem Linschotanium habemus. Historia talis est. Navis quaedam Lusitanica per Morambiquem in Indiam decurrebat. Vento haec adeo secundo et optato utebatur, ut vela omnia plenissima navem proferre felicissime viderentur. Diebus ergo quatuordecim integris cursum versus Lineam aequinoctialem nautae tenentes, et quotidie altitudinem metientes, tandem observarunt, gradus ad metam propositam, non minui aut pauciores fieri, verum quotidie multiplicari, seque ab aequinoctiali Linea quam longissime dispelli et arceri. Quae res non saltem praeter omnes naturae causas esse videbatur, ad admirationem universorum, verum etiam qui in navibus erant, certis se praefigiis et incantamentis agitari, liquidissime rebantur, cum scirent, illius loci mare hujus appulsus neutiquam causam esse, et vela secundis ventis interim nihilominus ex voto turgida proce-

dere. Sese ergo anxie invicem contuentes, partim terrore, partim anxia vi et admiratione diu exercebantur; dum tandem, nescio quo casu, nautarum quidam, attentis et sollicitis in undam oculis despectans, latam et ingentem quandam caudam prorae intortam innexaque contuitus est, qua piscis quidam navem firmiter prehenderat, reliquumque corpus per navis longitudinem exporrexerat, adeo ut caput ipsius post puppim prominere. Hoc ille situ navis omnem molem ita violenter torquebat, ut illam contra violentissimum quoque reflantis venti impetum vi et robore suo immenso retroageret, secumque tot diebus rapide proferret. Jam itaque hoc pacto causa repulsi praecognita, adactis sudibus furcisque et organis, conferentibus caeteris, ad arcendum eum tamdiu studiosissime laboratum est, donec tandem, cauda plicatili avulsa, navem ille destitueret, cum jam diebus quatuordecim integris illi agglutinat adhasset, et violento renitu eandem, omni impetu ventoque contrario spreto, natando secum abripuisset. In aeternum itaque memoriae signum historiam hanc Pro-Rex in atrio suo depingi accuravit: quam effigiem his meis oculis perlaepe ego met cum magna admiratione usurpavi, et circumstantiis supradictis subnotatis diligentissime perlegi.

CAPVT II.

De pisce Goensi.

Nieremb.
H. N. l. II.
c. 5.

Idem Hugo narrat, ex flumine quodam Goae, cujus ostium hyberno tempore pro loci more obstructum erat, pisces quosdam monstruosum piscem extraxisse, cujus similem nec in India, nec in aliis locis usquam videre contingit: qui ob novitatem Archiepiscopo, ejus jussu a pictore ad vivum exprimebatur, cujus Icon seu effigies Regi Hispaniarum postmodum transmissa est. Animal illud mediocris magnitudinis erat, canem domesticum vulgarem altitudine haud excedens, cujus rostrum porcino simile protuberabat. Oculi ei parvi erant; nullae aures, quarum loco duo

saltem foramina habebant. Pedes elephantinis (respective tamen) per omnia similes erant. Cauda ad dorsi fines lata, sensim in acumen desinebat. Per atrii pavementum cursitans, suum porcorumve grunniebat ritu. A capite ad caudam universum corpus squammis, pollicis articulum prioris aequantibus, constitutum erat tam solidis ac firmis, ut nec ferrum, nec aes plus resisterent. Grandibus et frequentibus, non secus ac incus quaedam a nobis plagis confusus, nihil aliud quam convolvebatur, et echini more caput caudamque intro condebat, ut globi exquisitam rotun-

tunditatem praestaret: nemine interim juncturarum proportionem satis observante. Conglobatus, nulla, vel vi, vel machina divelli errabat.

CAPVT III.

De pisce ludicro, Pusta, et Michipillin.

Nieremb.
H. N. l. II.
c. 13.

Illuvies menstrua, et ludicus genus, unde nomen meruit, commendant *Axototl*, hoc est, lufum aquarum. Genus quoddam est piscium lacustrium molli cute intestum, ac lacertarum more quadrupes, dorantis longitudine pollicemque crassum, etsi interdum cubitum excedat. Vulvam habet muliebri simillimam, ac venter ejus maculis fuscis distinguitur, corpore medio ad caudam usque, nempe prolixam et quae juxta finem tenuissima sit, paulatim ac sensim gracilescit. Pro lingua est cartilago brevis ac lata. Quaternis natat pedibus, in totidem digitos, persimiles ranarum, fissis. Caput depressum est, et reliqui corporis proportionem magnum. Hiscens rictus, aterque color. Huic menstrua singulis quibusque mensibus fluere observatum saepe saepius est, haud aliter ac mulieribus; tum venerem abunde excitare, haud secus ac scinci facere solent, quos terrestres crocodilos quidam vocant, ad quorum genus fortasse pertinet. Salubre ac gratum praebent alimentum, nec dissimile anguillarum carni. Multis modis parari solent, frixi nempe, assi, elixique. Verum ab Hispanis magna ex parte ex aceto mulso, addito pipere, caryophilis, atque filiquastro Indico: a Mexicanis vero filiquastro solo, seu intacto, seu integro, familiarissimo illis ac praegrato condimento.

Pustae capiuntur in fluminibus Pannucinum, minimi digiti vix aequantes longitudinem atque crassitudinem, sed ventre ranuncolorum instar paulo protuberantiore, quibus simul eum miltomame permixtis et admotis, subvenitur passis erisypelata, brevitate et facilitate mirabili. *Michipillin* seu ova piscium, dicitur genus quoddam lacustre, album, quod ex omni piscium in lacu degentium Mexicano conflatur multitudine, unde factum est illi nomen. Statis anni temporibus eadem capitur palude, haud aliter quam thynni, trichiae, scombri, similesque pisces, alii gregatim vagantes in Oceano. Agmen pisciculorum esse creditur, haud lendibus majorum. Medio id procedit alveo, in neutrum litus inclinans, tam numerosum a multitudine, ut quinque cubitorum intervallum aut amplius occupet. Non praetermittunt occasionem piscatores, sed diligenti observatione et cura vagantes pisciculos captant excipiente retibus, atque ita non mediocris solet saepenumero fieri captura. Coquantur iidem alienis fictilibusve valis, ferculisque ubi opus est, adjiciunt, addito filiquastro chillive: quo apparatu neque modico neque ingrato cibo constant, sed quo non modo Indi, verum advenae quoque Hispani saepenumero vesci gaudeant.

Nieremb.
H. N. l. II.
c. 14.

Nieremb.
H. N. l. II.
c. 41.

CAPVT IV.

De Ambiza et pisce mulari.

Nieremb.
H. N. l. II.
c. 55.

Adnectam quod Philippus Pigafetta scribit de quodam pisce Zairi, qui membra duo habet manus humanas referencia, et caudam clypei et forma et magnitudine. Vocatur hic ab incolis *Ambize angulo*, id est, *porcus aquatilis*, propter pinguedinem qua porcum refert. Caro, quae ab incolis fumo induratur, et ad lautitias reservatur, et gustu et odore est grato. Aquam dulcem non relinquit. Pabulum ejus est gramen, et omnis generis herbae in littore enatae. Ore bovem refert. Tanta interdum est magni-

nem qua porcum refert. Caro, quae ab incolis fumo induratur, et ad lautitias reservatur, et gustu et odore est grato. Aquam dulcem non relinquit. Pabulum ejus est gramen, et omnis generis herbae in littore enatae. Ore bovem refert. Tanta interdum est magni-

Dd 2

magnitudinis, ut quingentas libras pondere eleuet. Capitur a piscatoribus non ut pisces, sed fere ut bos. Observato enim loco diligenter, ubi pasci solet, scaphis suis expectant, et advenientem contis aut remis occidunt: occisum ad aulam regiam deferunt; aliter enim capitali proposita poena (ut et alios pisces, qui hinc Regii dicuntur, nempe trutas, et cacongo piscem singularem, salmonem figura referentem, sed colore diversum, caro enim ea est alba; et tam pinguem, ut prunis superimpositus eas extinguat) vendi non potest. Unde diligenter ne impunitas audaciores reddat, observantur piscatores ab Aulicis, et deprehensi absque ulla remissione plectuntur. De *pisce mulari* sic scribit Nierembergius.

Nieremb.
H. N. l. II.
c. 62.

Sub Philippo II. visa in Oceano bellua duabus velificans alis, navis

specie. Fregit unam bombardae ictus. Irrupit per fretum Herculeum bellua furens, et horribilibus frendens mugitibus atque illapsa per mediterraneas Hispaniae oras, Valentiam appulit, ubi demum exanimata, centum et quinquaginta doctores prolixam, molis circuitus centum, vacuitas cerebri septem homines capiebat.

Eques in os consistere posset. Maxillae servantur in Escoriali usque ad decem et septem pedes porrectae, viginti armatae dentibus duorum doctantum, minimi unius. Genitalia immodica. Appellatum idcirco monstrum piscis mularis. Aliqui eruditi lamiam fuisse putarunt ob fauces et ingluviem. Duo cadavera in stomacho reperta. Creditum quoque aliquibus hujus generis belluam devorasse Jonam Prophetam. Quis certo sciet?

CAPVT V.

De *Pisce tauriformi et Amilotl.*

Nieremb.
H. N. l. II.
c. 24.

Piscis tauriformis est Francisco Hermando pisciculus vix duos palmos longus, sed pinna munitus caudae instar, sex paene prolixa digitos: corio intectus duro, fusco, sed circa ventrem candenti, et ubique pentagonis sex angulifve distinctos figuris. Os est minimum, sed longiulculis munitum dentibus: Oculi magni, pinnae circa aures binas satis parvae, quemadmodum et aliae duae, quarum altera circa extrema ventris est, altera vero juxta postremum dorsum; mirum est, in hoc pisciculo duas prominere juxta frontem spinas acuminatas, infraetae duritiei, instar corniculorum, ac totidem alias eadem magnitudine et forma circa ventris postrema. Vide an ad Boopa vel Acanthiam referri possit. *Amilotl* vero est piscis teres, lacustris, squamosus, candescens, maculis aspersus pullis, sesquidodrantem longitudine, et pollicem crassitudine excedit. Binas pinnas habet in dorso, totidem in ventre, utrimque unam, ac infra ventrem alteram. Caput est oblongum, rostrum acuminatum: sed inferna maxilla prominentior. Oculi sunt nigri, iris aurea. Aureum caput, venter luteus, adeoque reliquum paene corpus. Victum ejus sic commendat Francisco Hermendus. Optimum et concoctu facile praebet alimentum; nam et ovis capitur magna ex parte onustus, adeoque gratum, ut cum gravem quamdam evasssem aegritudinem, mihiqve nutrimenta omnia, a sanis hominibus et sagacioris palati vehementer expectata, sorderent displicerentque vehementius, hoc uno cibi genere suavissime usus sim, et ad vires instaurandas non mediocriter adjutus. Sed magnitudo ipsa adeo gratiam commendat, ut quo in majorem amplitudinem adoleverit, eo majori habeatur in pretio, expetatur avidius, rarius inveniat venalis, inventusque ematur carius.

Nieremb.
H. N. l. II.
c. 26.

De Cetis in specie.

De Balæna.

TAB. XLII

derent. Tota maxilla inferior erat candida, et pars quaedam sub ventre. Plura apud Gesnerum vide. *Aldrovandi* prior colore erat subcaeruleo, tota maculis nigricantibus confersa, ventre candido. Altera, quam *Bufalinam* vocat, tota nigricabat. Capta erat An. M. D. LXXVII. in Scaldi decem ab Antverpia milliariibus monstrosa, quam *Pareus* descripsit. Longitudo ejus erat pedum octo et quinquaginta, altitudo sexdecim. Cauda quatuordecim pedes lata, ab oculo ad extremum rostrum intervallum sexdecim pedum, Maxilla inferior senum in singulis lateribus pedum erat, viginti quinque dentibus armata, qui totidem foraminibus in superiore dentibus omnino carente excavatis, recondi poterant. Tot dentium longissimus sex pollices non excedebat. *Locus* ipse procul

a terra ubicunque degit. Plurimas *Schonfeld.*
autem circa Islandiam, Gronlandiam, in *Ichthyol.*

et vicina Septentrioni loca, a Biscainis, Anglis, Hollandis, circa aestivum inprimis solstitium, quo tempore sinus recessusque maris pacatiores quaerunt, capiuntur. In Taprobanæ mari Thunnis insidiari, apud Aelianum legimus: in Gaditano Oceano non ante brumam conspicui.

Aelian. H. A. l. 16, c. 18.

statis temporibus in quodam sinu placido et capaci, mire gaudentes ibi

parere, condi, Plinius prodidit. *Vi. Plin. H. N.*
Aus ipsis pisces, visus qui quadra-^{l. 9. c. 6.}

ginta alellos devoraverat, eosque
adhuc recentes, quos oculatus te-

ditis diffectos et fale conditos ad solem
siccat. Sunt qui comedere masti-
cando negent: pisces deglutire in-
tegrus, eosque minutos, quod inter-
na gutturis membrana nil magnum
ingredi sinat, dicunt. Quidam carne
veloci negant, quod in captae visceri-
bus praeter mucum et ipsumam ni-
hil reperiatur. Pisciculum Lodol-
venatoribus dictum, si copiose vo-
cavit inobviatur quasi, et in furo-
rem

Vossius de
Idol. l. 4.
c. 32.
Plin. H. N.
l. 9. c. 3.

BALAE^{NA}, Graecis *Φαλαίνα*, vel *παρά τὸ βάλειν*, id est emittere, quod maris aquas per fistulas emittat, vel a *Φάλλον* quo vocabulo Graeci meatum in galeis militari- bus, cui plumas in- ferebant, indigitant, vel a Chaldaeo *בלע*, quod et devorare dicitur. In- gentis est magnitudinis. Vifa in In- dico mari, quaternum jugerum, seu nongentorum sexaginta pedum lon- gitudine. Centum et quinquaginta cubitos obtinebat, quem Nearchus ejectum vidit. *Describitur* a Bello- nio, Rondeletio, et Aldroyando. De *suo* scribit Bellonius, adipem ejus velut oleum non concre- scere: pin- nas habere utrinque unam et tertiam in dorso, qua totum corpus dirigit, Caudam lunatam, Corium nigrum, cui pinguedo pedis altitudine subfit, laridum quadragesimale appellant. Lingua eidem aliquot librarum pon- do. Ante oculos praetenturae, seu tenues quaedam assulae, quatuor ulnas longae, ac sesquipedem latae, longissimis villis praeditae, quibus iter praetentat. Ossa tam magna, ut postes ex iis fieri soleant. *Ronde- letius* suae parvam linguam, et quae quatuor duntaxat vel quinque vasa fassamentaria habeat, adscribit. Ali- bi, penem se unius vidisse, qui a pro- cero homine humeris deportatus ter- ram contingeret, scribit. In ejus quam *Gesnerus* describit ventriculo tria dolia crudorum pisculorum, in- ter quos salmo unius ulnae longitu- dine, inventa sunt. Pelle nigro un- dique tegebatur, nisi quod maculae duae candidae, utrinque supra me- dium oculi inciperent, et retro ten-